

ról, sajátos feszült egyensúlyáról, nem specifikus pontosságáról elmond, figyelemreméltó, helyenként izgalmas. Különösen a költői és tudósi megközelítés kettősségéről, egyszersmind a kettő egyaránt nélkülözhetetlen voltáról szóló részek. Alapállása a józan megfigyelőé, felhívja a figyelmet a versek valóságához való viszonyításának fontosságára, szerkezetük, struktúrájuk érzékeny számontartására.

Hilde Domin könyve tehát végeredményben nem megoldási kísérlet, nem is rendszeres esztétika, nem irodalom-szociológia. Látélet és dokumentum, önvallomás és útkeresés. Mint ilyen, értékes adalék a mai világirodalom helyzetképehez, a mai líra problémáihoz.

SZABOLCSI MIKLÓS

M. L. Rosenthal: The New Poets. American and British Poetry Since World War II. New York, 1967. Oxford University Press 350.

A jelen könyv a szerző *The Modern Poets. A Critical Introduction* (New York, 1960. Oxford University Press) című kötetének kiegészítése. Míg a korábbi munka elsősorban a két világháború közötti angolszász költészettel foglalkozott, újabb műve az 1945 óta eltelt időszakot tárgyalja. Nincs szándékában az összkép megrajzolása, csak egyes kulcsfontosságú életműveket akar úgy megvizsgálni, hogy közben a korszak egészére jellemző következtetéseket is levonhasson.

Hozott-e az angolszász költészet lényegesen újat a második világháború óta? Rosenthal könyve elején felteszi ezt a kérdést, és igennel válaszol rá, de a későbbiekben mintha önmagát akarná cáfolni: elsősorban azokat a költői teljesítményeket emeli ki, melyek a megelőző nemzedék eredményeit jobb esetben nagy kultúrával, rosszabb esetben felhígítva próbálják elismételni. Véleménye szerint az 1945 után fellépő költők elsősorban abban különböznek elődeiktől, hogy már nem hisznek humanisztikus értékekben. Élet-szemléletükre az esztétizmus jellemző; leggyakoribb témájuk az áldozattá vált egyén.

Rosenthal jellemzése vitatható értékű. A költő keserű magánya — mint ezt ő maga is megállapítja — nem kizárólag a második világháború utáni költészet sajátossága, hanem a romantika örökségé-ként a nyugati költészet több mint másfél évszázados hagyományához tartozik. Ez a romantikus örökség pedig az 1945 óta eltelt időszakban csak egyes amerikai

költők: Robert Lowell, Theodore Roethke, John Berryman, Sylvia Plath és Anne Sexton egyes műveire jellemző. Igaz, a könyvnek majdnem fele ezekkel a művekkel foglalkozik, de a későbbi fejezetek olyan költőket tárgyalnak, akikre a bevezetőben adott általános jellemzés semmiképpen sem vonatkozatható.

Ez a jellemzés tehát voltaképpen nem a legutóbbi évtizedek angol-amerikai költészetének egészére, csupán egyik tendenciájára érvényes, melyet a szerző több-kevesebb joggal vallomás-költészetnek nevez. Kérdés, milyen alapon tekinti Rosenthal ezt az áramlatot a legjelentősebbnek.

Lowell *Life Studies* (1959) című kötetét állítja a vizsgálódás középpontjába; 42 oldalon foglalkozik vele. Whitman, Pound, Eliot, Hart Crane és Williams hosszabb terjedelmű önéletrajzi költeményeihez hasonlítja, de nem mutat rá arra az alapvető különbségre, mely Lowellt elődeitől elválasztja. Feltételezi, hogy például a *The Waste Land* éppúgy kizárólag a költő magánéletének a kudarcát, személyiségének felbomlását fejezi ki, mint Lowell műve. A *Life Studies* nem lebecsülendő költői retorikájáról említést is alig tesz, s a fejezet legnagyobb részét annak a prózai elbeszélésnek szenteli, mely Lowell kötetében valóban alig bír kifejező, költői funkcióval, s érdekessége majdnem teljesen abban merül ki, hogy a költő magánéletének a szennyesét teregeti.

Rosenthal szerint a mai angolszász költő személyisége válságban van, s a költő annál értékesebb, minél közvetlenebbül fejezi ki ezt a válságot. Roethke legjobb verseit csak néhány mondatra méltatja, mert nem a vallomás-költészet típusához tartoznak. Az amerikai Robert Creeley költészetében és az angol Charles Tomlinson *Seeing Is Believing* (1958) című kötetében a visszatartottságot kifogásolja. Úgy véli, hogy valódi költői érzékenység nem adhatja fel ilyen „szelfiden” a szenvedélyét a XX. századi civilizáció könyörtelen, barbár erőszakosságával szemben. Richard Wilbur — mint írja — nem tudja megtalálni a személyességhez vezető kapu kulcsát.

Rosenthal könyve során számtalan verset idéz, és legtöbbször a kifejezett lelkiállapot személyességéhez fűz megjegyzéseket. Egyetlen esetben sem tesz különbséget a versben szereplő fiktív én és a költő magánéleti személyisége között.

Mivel a szerző kritikai módszere egyedül a vallomás-költészet megközelítését teszi lehetővé, a többi áramlatról — így az amerikai Black Mountain költők: Charles Olson, Robert Creeley, Robert Duncan

tevékenységéről, azaz a „projective verse” elméletéről és gyakorlatáról, vagy az angol I. H. Finlay és társainak konkrét költészetéről — csak hiányos képet tud adni.

Kritikai naívsága és elfogultsága mellett a könyv több helyes megállapítást is tartalmaz. Rosenthal a tárgyalt időszakban joggal tartja jelentősebbnek az amerikai költészetet az angolnál. Abban is igaza van, hogy a provincializmust tekinti az 1945 utáni angol költői mozgalmak (The Movement, The Group) legfőbb jellemzőjének. Végül rokonszenves kezdeményezést tesz azzal, hogy önálló fejezetben foglalkozik a méltánytalanul kevésbé ismert modern ír költészetrel.

SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY

Walter Pabst: Novellentheorie und Novellen-dichtung. Heidelberg, 1967. Carl Winter, Universitätsverlag, 283.

Walter Pabst német filológiai alaposággal megírt könyve a szerző doktori disszertációjának kibővített változata, amelyet 1949-ben védett meg a hamburgi egyetem filozófiai fakultásán. Munkájának a lényegi pontja egy olyan alapvető irodalomtörténeti problémának a késő középkor, a reneszánsz és a klasszicizmus alkotásain keresztül való elemzése, amely mindmáig erősen foglalkoztatja nemcsak az összehasonlító irodalomtudomány, hanem mindenfajta művészet avatott kutatóit is: a műfajok abszolutizálásának ill. azok viszonylagosságának a lehetősége. Pabst műven erősen érződik a nagy német filológus, Ernst Robert Curtius hatása, akinek nevezetes művét (*Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*), valamint a különböző romanisztikai folyóiratokban megjelent terjedelmes elméleti cikkeket negyvenkétszer idézi a szerző. Curtius kutatásaiból elsősorban a topikára, az irodalmi közhelyekre vonatkozó eredményeket használta fel Walter Pabst, pontosabban azoknak a jellegzetes retorikai fordulatoknak (pl. a captatio benevolentiae különböző válfajai) s a nyelvi manierizmus azon tipikus formáinak a meghatározott irodalomtörténeti korszakokon végigvezethető „életpályáját”, amelyeknek Curtius oly pontos leltárát és kronológiáját adta meg fent említett műveiben. Pabst azonban nem öncélúan kíséri végig egy szűkebb területen belül — a novella „műfaján” belül — a toposzok sorsát. A novellákat bevezető prologusok, ill. azok keretétől szolgáló beszélgetések elemzése során a toposzok mögé próbál

tekinteni oly módon, hogy a novellának mint önálló irodalmi műfajnak a jellemzőit egészen új megvilágításban tudja megfigyelni, s meggyőződhet arról, hogy az irodalom nem rendszerezhető az egzakt tudományok mintájára.

Jellemzőnek érezzük a mű függelékében idézett s az irodalmi alkotások rendszerbe nem foglalhatóságát hirdető Cassiodorus és a mottóként idézett descartes-i „éloquence — poésie” antinómia által képzett keretet, amely jól kihangsúlyozza a szerző józan önmérsékletét — a „raison”-ét — a következtetések levonásában.

Az első fejezet a novella előzményeit kutatja a középkori latin nyelvű irodalomban. Ez egyértelműen a Boccaccio előtti idők irodalmát jelenti. A középkor népszerű, a predikációk megkönnyítését szolgáló „exemplum” irodalmában látja a szerző az anekdotikus maggal rendelkező novella előképét s egyben a XVI. sz.-i, Arisztotelész *Poetikáján* és a horatius-i *Ars Poeticában* nevelődött nagy teoretikusok (Scaliger, Vidas, Castelvetro, Bembo) a novellát meghatározott műfaji keretek közé szorító definícióinak az eredetét. (A latin „fabula, narratio, historia”, a francia „fabliau”, a provánszi „trobadorvita”-k valamint az ó-olasz „fiori”-k, mint a később novella előfutárai.)

A második fejezetben Boccaccio *Dekameronját*, ill. az annak keretétől szolgáló elbeszélést teszi a kutatás tárgyává Pabst. Ennek során kimutatja, hogy a keretelbeszélés látszólag beleegyező hangja mögött tulajdonképpen semmi sem rejlik, mivel az író világosan megeafolja novelláiban a hasznosságra s egyébe, a kritikusai által megkövetelt feltételek teljesítésére tett ígéreteit. Ugyanezt az eljárást alkalmazza a szerző az 1525-ben megjelent *Ciento novella antike* prologusának, az 1444-ben írt *Historia de duobus amantibus* (Aenea Silvio Piccolomini) genezisést illusztráló levelek, valamint Masuccio *Novellino*-ja keretelbeszélésének az elemzésében. Ezeknél a szerzőknél pontosan megfigyelhető a „prologus” és „narratio” antinómiája. A szerző végül a XV. sz.-i Pontanust, a XVI. sz.-i Bembot és Balthasare Castiglionet (*Libro del Cortegiano*) veszi bonckés alá, hogy rámutathasson a ciceroi „Duo sunt genera facetiarum, quorum alterum re tractatur, alterum dicto” (*De oratore*, II. 59.) és a bemboi rendszer közti közvetlen kapcsolatra. Elmélet és gyakorlat antinómiájának különösen frappáns példái ezek.

A harmadik fejezetben az ibér félsziget novellairodalmának sajátos vonásait taglalja a szerző, és Cervantes *Novelas ejem-*